

Kulturno-povijesno nasljeđe Medulina

Mihaljević, Sabina

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:800210>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-18**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

SABINA MIHALJEVIĆ

KULTURNO-POVIJESNO NASLJEĐE MEDULINA

Završni rad

Pula, 2016.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

SABINA MIHALJEVIĆ

KULTURNO-POVIJESNO NASLJEĐE MEDULINA

Završni rad

JMBAG: 0303035538, redovita studentica

Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Kulturna povijest Hrvatske

Mentor: prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, rujan 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana SABINA MIHALJEVIĆ, kandidatkinja za prvostupnicu kulture i turizma, izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz nekog necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli, 1. rujna 2016.

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, SABINA MIHALJEVIĆ, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Kulturno-povijesno nasljeđe Medulina“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst, trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 1. rujna 2016.

Potpis

Sadržaj

1. Uvod	6
2. Nastanak naselja Medulin	7
2.1. Podaci o imenu naselja	7
2.2. Gradinska naselja.....	8
2.2.1. Vrčevan	8
2.3. Prvi stanovnici	8
3. Arheološko nalazište Vižula.....	9
3.1. Nekropola na lokaciji Burle.....	10
4. Crkve u Medulinu.....	12
4.1. Župna crkva sv. Agneze	12
4.2. Crkva Majke Božje od Zdravlja	13
4.3. Crkva sv. Foške	14
4.4. Crkva sv. Antuna Padovanskog.....	15
4.5. Crkva Svetog Križa	15
4.6. Crkva sv. Petra Apostola	16
4.7. Prijašnje crkve	16
5. Stare vjetrenjače	17
5.1. Izgradnja trgovačke luke u Medulinu	18
6. Narodna nošnja Medulina	19
6.1. Dijelovi ženske i muške narodne nošnje	19
7. Razvoj turizma u Medulinu od 19. stoljeća do danas	22
7.1. Medulin od 1889. do 1914.	22
7.2. Razdoblje između dva svjetska rata od 1918. do 1939.	23
7.3. Razdoblje od 1945. do 1991.: Istra u sastavu socijalističke Jugoslavije	23
7.4. Razdoblje samostalne Republike Hrvatske od 1991. do danas	25
8. Zaključak.....	26
Sažetak	27
Summary	28
Literatura	29
Izvori	29

1. Uvod

Medulin je naselje u istoimenoj općini Istarske županije. Smješten je na jugu istarskog poluotoka te zauzima značajno mjesto na arheološkoj karti južne Istre. Medulin je nastao tijekom 16. i 17. stoljeća, doseljnjem novopridošlih stanovnika. No, zbog dobrog smještaja u Medulinskom zaljevu, uvjeti za naseljavanje su bili mogući i mnogo ranije. Medulinski arhipelag se rasprostire na osamdesetak kilometara razvedene obale, zaljevi su zaštićeni od morskih struja i vjetrova, klima je blaga te je plodna zemlja pogodna za uzgoj žitarica, maslina i vinove loze. Sve je to predstavljalo ugodno ozračje za život te nije neobično da se u antičko doba na ovom području intenzivno živjelo. Intenzivno su se počeli naseljavati Rimljani, te koristeći ove prednosti počeli su graditi vile kao proizvodne centre i ljetnikovce. Medulin se ističe svojom bogatom kulturnu baštinu te tradicijom. Neki od važnijih spomenika su župna crkva sv. Agneze iz 19. stoljeća, crkva Majke Božje od Zdravlja iz 15. stoljeća, crkva sv. Foške, sv. Antuna, sv. Petra. Također, zbog plodne zemlje te obilja žitarica javila se potreba da se izgrade mlinovi-vjetrenjače koje danas čine vrijedan povijesni simbol. Veliki broj zaslužnih i znamenitih ljudi s tako malog područja, radom i javnim angažmanom prenio je glas o svojem rodnom mjestu i zavičaju. U očuvanju kulturnog nasljeđa naših predaka i identiteta važno mjesto ima narodna nošnja te tradicijska glazba. Gospodarski razvoj Medulina te počeci razvoja turizma u drugoj polovici 20. stoljeća, odrazili su se i na kulturno-umjetničke aktivnosti u mjestu. Kako bi se obogatila turistička ponuda te stvorio drugačiji imidž mjesta, pokrenuta je 1993. manifestacija glazbenih događanja pod nazivom Medulinsko koncertno ljeto.

2. Nastanak naselja Medulin

Za mnoga je naselja teško utvrditi kada su nastala, budući da nema sačuvanih spisa. Činjenica je da su o prošlosti Medulina sačuvani jedino fragmenti koje je spasio svećenik Luka Kirac te ih poslao Akademiji u Zagreb. No unatoč tome, Medulin ima svoju dokumentiranu povijest zabilježenu u sačuvanih arhivskim vrelima i pisanim svjedočanstvima. Zahvaljujući tome, prošlost Medulina je barem djelomice moguće pratiti u političkom, demografskom, gospodarskom te etnokulturnom okružju. Cijela rekonstrukcija medulinske prošlosti nije moguća zbog izgubljenih i uništenih vrela. Prošlost Medulina se može pratiti i proučavati u povijesnome kontinuitetu slaganjem detalja ispisanih iz dokumenata koji o njemu svjedoče.

Najstariji podaci o organiziranom naselju na području Medulina sežu u mlađe kameno doba, dok se u antici na tome mjestu vjerojatno nalazilo mjesto Mutila.¹ Oppidum Mutila jedno je od posljednjih uporišta Histra. Nakon razaranja histarskog utvrđenog naselja, Rimljani su se na tom području započeli vrlo intenzivno naseljavati. U rimsko doba veliki se antički kompleks nalazio na Vižuli, dok su u uvali Burle pronađeni ostaci preko 300 grobova. Rimski lokaliteti su također zabilježeni na Kaželi, Mukalbi (iz 4. st.) i na otočiću Levanu.

Medulin je ubilježen i na mnogim zemljovidima između 1525. i 1797. Budući da je smješten na dnu velikog zaljeva, često je pružao utočište pomorcima te je zato označen na zemljovidima kao važna, iako tek prolazna točka.

2.1. Podaci o imenu naselja

U političkoj se medijevalnoj povijesti Medulin spominje 1150. kada se Pula pobunila protiv Venecije. Prvi spomen Medulina u srednjovjekovnim vrelima potječe iz izvješća koja spominju 72 sela u Puljštini od kojih se sačuvalo samo dvanaest jedva napučenih naselja. Među tim preostalim naseljima spominje se i Medulin: 1149. i 1197. pod nazivom *Mutiliano*, zatim u sintagmi *de vico Metilino*, 1243. kao *Mutilla*, 1303. kao *Villa Medilini*.²

¹ enciklopedija.hr, 30. srpnja 2016.

² Bader, Andrej (ur.), *Monografija Općine Medulin*, Medulin 2013., str. 93.

2.2. Gradinska naselja

Na prijelazu iz trećeg u drugo tisućljeće čovjek je pronašao mjesta svojeg stalnog boravka na uzvisinama oko Medulinskog zaljeva, uvale Valun, Soline, Paltana, Pilica i Cintinere, gdje je valorizirao mediteransku šumu te plodnu zemlju. Najznačajnija nalazišta prapovijesnih gradinskih naselja su Vrčevan, Vintijan, Fort Kaštijun, gradina Punta Kašteja, Sv. Anton, Kaštelir iznad uvale Valmižeja, Kastril te Gradina kraj Premanture.

2.2.1. Vrčevan

Vrčevan je uzvisina na kojoj su zabilježeni slojeviti ostaci kontinuiteta ljudske naseljenosti od neolitika do danas. Zbog povoljnog strateškog položaja čovjek nije napuštao brdo kroz razdoblja. Na njemu su kasnije sagrađeni objekti vojnog karaktera i vodosprema. Danas na lokalitetu Vrčevan prijete potpuna devastacija suvremenom stambenom izgradnjom. O kontinuitetu života na brdu svjedoči nalaz antičkih i srednjovjekovnih ukopa, te je 2003. izvršeno manje arheološko istraživanje koje je dokazalo postojanje neolitičkog naselja iz njegove rane faze.

2.3. Prvi stanovnici

Zbog povoljnog položaja uz more, zaštićene luke te plodnog zaleđa, započeo je gospodarski razvoj Medulina. To je u prvoj polovici 15. stoljeća dovelo do toga da su se njegovi stanovnici osamostalili od Pule te dobili svojeg načelnika i općinsko vijeće. Od sredine 15. stoljeća zbog ratnih razaranja te čestih epidemija kuge, Medulin je počeo postupno propadati.

Potkraj 16. stoljeća te u 17. stoljeću uz romansko stanovništvo sve brojnije je bilo hrvatsko stanovništvo naseljavano s područja koja su bili osvojili Osmanlije. Najviše se naselilo hrvatskih doseljenika iz Dalmacije i njezina zaleđa, dijelova Bosne i Hercegovine te južnog primorja sve do Kotora. Tijekom 16. i 17. stoljeća etnički sastav medulinskog stanovništva se korjenito promijenio, kao i životna svakodnevnica, te je Medulin postao potpuno hrvatsko selo. Naseljavanje Medulina bio je dugi i kompleksni povijesni proces o kojem svjedoče mnogobrojna vrela te poneki fragmenti.

3. Arheološko nalazište Vižula

Vižula (slika 1), arheološki lokalitet u Medulinu, naseljen je od neolitika do ranog srednjeg vijeka. Na poluotoku otkriven je značajan rimski arheološki lokalitet patricijskog i carskog rezidencijalnog ljetnikovca. Nakon razaranja histarskog utvrđenog naselja, Rimljani su se na tom području počeli intenzivno naseljavati, koristeći razvedenost i zaštićenost obale te plodno zemljište u zaleđu, gradeći gospodarske vile kao proizvodne centre i ljetnikovce.

Henrik Maionica i Richard Weisshäupl prvi put u svojim bilješkama navode da od kraja 19. stoljeća na Vižuli postoji rimska vila. Antun Gnirs početkom 20. stoljeća Vižulu naziva „Isola di vescovo“, Biskupov otok, te daje podatke da je vila građena na terasama i da se ostaci arhitekture prostiru duže od 600 metara.³ Pretpostavlja se da je Vižula u srednjem vijeku i doba mletačke uprave bila otok, odvojen izgrađenim kanalom od obale. S druge strane, Bernardo Schiavuzzi govori kako je riječ o carskoj vili Krispa, sina Konstantina Velikog, kojeg je nakon suđenja u Puli car dao pogubiti. Takve tvrdnje arheološki nisu potvrđene, no uzevši u obzir sva arheološka istraživanja, može se zaključiti kako je riječ o velikoj i luksuznoj vili u kojoj se život odvijao više stotina godina.

Slika 1. Poluotok Vižula

Izvor: www.medulinriviera.info, 5. kolovoza 2016.

³ Bader, Andrej, *Iz fotoalbuma Richarda Schustera 1914.-1917.*, Pula 2016., str. 210.

Tijekom petnaest godina iskapanja i istraživanja zapadnog obalnog dijela vile, utvrđena su četiri glavna razdoblja gradnje i rekonstrukcije: Augustovo, Hadrijanovo, Konstantinovo i Justinijanovo. Krajem 20. stoljeća izvršena je reambulacija terena poluotoka Vižule površine 25 hektara, te su uočeni ostaci arhitekture na zapadnom, sjeverozapadnom, jugozapadnom i jugoistočnom dijelu u dužini morske obale od oko 1200 metara. Utvrđeni su ostaci kvalitetne arhitekture koji se redaju u unutrašnjosti uz obalu, a dio građevinskih ostataka nalazi se ispod površine mora. Vila je bila izgrađena uz obalu te je dio zidane obale uništen od morskih valova i prekriven morem. Vila se smjestila na južnoj i jugozapadnoj strani poluotoka i velikih je prostornih dimenzija. Zidovi se mogu pratiti u isprekidanom nizu dužine od oko 600 metara. Također, primjećuju se tragovi zidova, podova, apsida, mozaičkih ulomaka, ulaza u prostorije s kamenim pragovima i stubama, ložišta termalnih prostorija i slično. Pronađeni su mnogi arheološki nalazi poput staklenih čaša, prozorsko staklo, brončani okovi, željezni čavli, poljoprivredno oruđe, gruba kućanska keramika, novac rimskih careva, amfore za vino i ulje i slično. Na jugoistočnoj strani se nalazilo pristanište sa skladišnim prostorima i kućama za trgovce, robove i poslugu.

I danas je na zapadnom dijelu poluotoka otvoren kamenolom koji je služio stoljećima kao osnovni građevinski materijal za izgradnju pojedinih dijelova vile. Rimski vila i danas djeluje impozantno sa sačuvanim zidovima visine od 2 metra, s fragmentima fresaka u svim bojama, te oblogama od najfinijeg glačanog zelenog i bijelog mramora.

3.1. Nekropola na lokaciji Burle

S obzirom na gustoću naseljenosti južne Istre, posebno većeg broja antičkih vila Medulinskog zaljeva, prostirale su se i nekropole uz ove lokacije. Godine 1980. izvršeno je istraživanje na lokaciji Burle.

Put za Vižulu nije išao današnjom cestom od Burla – to je područje na sjeveroistočnoj strani kopna bilo posvećeno „gradu mrtvih“, odnosno groblju. Na tom je području otkrivena prostrana carska nekropola koja je bila okružena zidom sličnim današnjim grobljanskim zidovima. Bilo je nekoliko faza istraživanja ovog područja. U prvoj fazi otkriveno je oko 40 skeletnih grobova, što ukazuje da se radi o većoj antičkoj nekropoli koja se dijelom nalazila na kopnu, a većim dijelom u moru. U druge dvije faze istraživanja pronađeno je oko 270 skeletnih ukopa te su otkrivena i dva olovna sarkofaga u zidanim grobnicama. Ukupno je

otkriveno 312 žarnih i skeletnih grobova. Bogat grobni inventar pokazuje viši društveni položaj pokojnika koji su živjeli na Vižuli. Na tom području, stanovnici su se pokapali od 1. do 6. stoljeća. Otkriveni grobovi različite su tipologije i načina ukopa. Najraznovrsniji su paljevinski ukopi koji se nalaze u škrapama te ukazuje na ukope romaniziranog siromašnijeg sloja stanovništva. Drugi dio ukopa se obavljao polaganjem spaljenih ostataka pokojnika u keramičkim žarama u grobne jame iskopane u zemlji. Danas, jugoistočni dio medulinske nekropole s najstarijim paljevimskim ukopima stanovnika nalazi se pod morem, na dnu medulinske luke odnosno uvale u Burlama.

4. Crkve u Medulinu

Područje župe naseljeno je u doba neolitika te brončano i željezno doba. Na području medulinske župe bilo je nekad mnogo crkava. Neke su možda bile župne crkve tih naselja ili su pripadale samostanima. Bilo je i zavjetnih crkava koje su gradile obitelji u zahvalu za dobivenu milost ili zaštitu od bolesti i nepogoda. Također, i bratovštine su svojim zaštitnicima gradile svoje crkve. U njima su se okupljali, bratimili te častili svojeg titulara. God. 1741. objavljen je popis bratovština u Istri. U Medulinu ih je bilo pet: Bratovština svete Agneze, svete Djevice od Place, svete Djevice od Pompinjana, svetog Lovre i svetog Petra.⁴

4.1. Župna crkva sv. Agneze

Župna crkva sv. Agneze (slika 2), djevice i mučenice, nalazi se na brežuljku gdje je prije bilo groblje te manja crkva sa zvonikom. Izniman uvid o nekadašnjem izgledu sv. Agneze nalazi se u knjigama župnih inventara iz 1818. i 1860. Bila je izgrađena od kamena, s tri metra visine i četiri metra širine. Imala je troja vrata: ulazna, glavna vrata bila su na zapadu kao i danas, jedna vrata su se nalazila na jugoistoku koja su činila ulaz u sakristiju te treća vrata su se nalazila na sjeveroistoku. Crkva je imala pet staklenih prozora od kojih su dva bila na pročelju, te su četiri imala željezne rešetke. Unutrašnjost jednobrodne crkve bila je u potpunosti od drveta, središnji oltar je bio kameni, dok je tabernakul bio mramorni. Iz stare crkve sačuvana je do danas škropionica s oznakom godine 1696., te je prema toj škropionici napravljena još jedna ista 1895.

Nacrt za gradnju župne crkve izradio je arhitekt Andjelo Meyer 1892. Crkva je bazilikalnog oblika s tri lađe i apsidom. Unutrašnjost su tada uredili domaći majstori obrtnici te nije imala nekih važnijih umjetničkih vrijednosti. Crkva ima dva zvonika koja su sagrađena uz crkvu na istočnoj strani 1912. Zvonici su visoki 33 metra, te su izgrađeni kamenom do zvona, a piramide su od cigle. Na zvoncima su bila tri zvona, koje je Austrija rekvirirala u ratne svrhe, dok je Italija vratila nova, a odnijela dva manja zvona ostavivši najveće. Sad su na zvoncima četiri zvona: veliko na južnom zvoniku te tri manja na sjevernom.

Crkva je obnovljena 1968., a u apsidi je postavljen 1983. oltarni mozaik koji je izradio slikar Josip Botteri Dini. Mozaik pokazuje slike iz povijesti spasenja: u sredini se nalazi

⁴ Bader, Andrej (ur.), *Monografija Općine Medulin*, Medulin 2013., str. 306.

velika slika raspetog Isusa, te su prikazani i drugi prizori iz Isusova života; s desne strane su prizori navještenja, Isusovog rođenja te ulazak u Jeruzalem. U svetištu se nalazi kameni oltar, dok je svetohranište u lijevoj lađi. U crkvi još postoji mramorna krstionica, kipovi Blažene Djevice Marije od svete Krunice, Srca Isusova, svete Agneze, svetog Jakova, svetog Petra i svete Terezije, te na zidovima je postavljen križni put. Među crkvenom opremom čuva se vrijedan posrebrni procesijski križ iz 15. stoljeća.

Slika 2. Župna crkva sv. Agneze

Izvor: www.mapio.net, 1. kolovoza 2016.

4.2. Crkva Majke Božje od Zdravlja

Crkva Majke Božje od Zdravlja (slika 3), nekadašnja župna crkva, nalazi se na medulinskoj placi, te potječe iz 14. stoljeća. To se može zaključiti prema grafitima na ostatku fresaka iz 1410. i 1414. Izgrađena je u romaničkom razdoblju i temeljito pregrađena i obnovljena u 17. i 18. stoljeću. Kroz povijest su freske uništene te je izmijenjen i oblik crkve. Na pročelju se nalazi preslica s malim zvonom iz 1928. te veliki okrugli prozor. U polukružnoj apsidi se nalazi zidani oltar obložen drvetom koji je izradio kipar Paolo Campsa u 16. stoljeću. U dnu oltara su prizori iz Isusova djetinjstva: rođenje, poklon Mudraca i prikazanje u Hramu. S desne strane vrata se nalazi lik Gospe s Djetetom u terakoti. Također, tu su još i kipovi Svete Lucije i Svetog Antuna Padovanskog. U crkvi su i keramičke ploče-medaljoni svete krunice.

Slika 3. Crkva Majke Božje od Zdravlja

Izvor: www.zupa-medulin, 1. kolovoza 2016.

4.3. Crkva sv. Foške

Crkva svete Foške (slika 4), djevice i mučenice, nalazi se istočno od župne crkve na Ližnjanskoj cesti. Obnovljena je 1997. Na pročelju se nalazi preslica s jednim oknom, ali bez zvona. U unutrašnjosti crkve je škropionica za blagoslovljenu vodu s posebnim simbolima koji su povezani s agrarnim kalendarom.

Slika 4. Crkva svete Foške

Izvor: www.zupa-medulin, 1. kolovoza 2016.

4.4. Crkva sv. Antuna Padovanskog

Crkva svetog Antuna Padovanskog (slika 5) nalazi se u staroj jezgri Medulina. Nekada je bila privatna crkva obitelji Lorencin Zorzovi. Na pročelju ima preslicu s jednim oknom, bez zvona.

Slika 5. Crkva sv. Antuna Padovanskog

Izvor: www.mapio.net, 1. kolovoza 2016.

4.5. Crkva Svetog Križa

Crkva Svetog Križa (slika 6) je nova crkva na novom dijelu istoimenog groblja. Izgrađena je 1996. prema projektu Davora Matticchija.⁵ Crkva je jednobrodno zadnje s apsidom i svetištem. U apsidi se nalazi kameni oltar okrenut prema puku, a iza njega drveno raspelo. Nad pročeljem se nalazi nadstrešnica i rozeta, dok je krov metalni i dvoslivni.

Slika 6. Crkva Svetog Križa

Izvor: www.zupa-medulin, 1. kolovoza 2016.

⁵ Milotić, Ivan, *Crkva u Istri: povijesna i kulturna baština*, Poreč 2010., str. 236.

4.6. Crkva sv. Petra Apostola

Crkva svetog Petra Apostola (slika 7) se nalazi na lokaciji Barbolan. Barbolan je bio napušten 1465. te je ostala samo crkva. Crkva je izgrađena 1149. u predromaničkom razdoblju, na što ukazuju nalazi kamenog crkvenog namještaja i dijelova portala u ogradnom suhozidu oko crkve. Opljačkana je u Drugom svjetskom ratu te je obnovljena nekoliko puta. Crkva je danas jednobrodno zdanje s izbočenom apsido. Na pročelju je prigraden uzak i 10 metara visok zvonik.⁶ U unutrašnjosti se nalazi zidani oltar s kipom svetog Petra te mala škropionica.

Slika 7. Crkva sv. Petra apostola

Izvor: www.zupa-medulin, 1. kolovoza 2016.

4.7. Prijašnje crkve

Postojalo je nekoliko crkava kojih više nema. Unutar povijesne jezgre su se nalazile dvije crkvice: svetog Jakova koja je uklopljena u stambenu zgradu, te svetih Kuzme i Damjana. Crkva svetih Kuzme i Damjana mučenika izgrađena je 1433. kao filijalna crkva tadašnje župne crkve svete Agneze, te je porušena 1905. Također, izvan naselja je postojalo nekoliko crkava. Na Vižuli bila je crkva sv. Lucije, u Pošesima je bila crkva sv. Čeznja, na otoku Budulašu se nalazio samostan Male braće i crkva sv. Marine, te na Cintinerama je bila crkva sv. Antuna, gdje su još ostaci ruševina.

⁶ Isto, str. 237.

5. Stare vjetrenjače

U prvoj polovici 19. stoljeća oko 90% stanovništva Istre bavilo se poljoprivredom. Medulin je imao isto takvu strukturu stanovništva, samo što je jedan mali broj bavio ribarstvom. Budući da je zemlja bila dobra i rodna bilo je izobilja žitarica, te je svaka obitelj imala dovoljno kruha za čitavu godinu. Zbog obilja žitarica koje je zemlja davala, te kako mještani ne bi morali voziti žitarice na mljevenje u druga naselja, javila se potreba da se izgrade mlinovi. Prvi mlinovi u Medulinu izgrađeni su u prvoj polovici 19. stoljeća, te su se nalazili u Medulinskom zaljevu u uvali zvanj Mandrač. Mlinovi su radili na paru.

Braća Ivan i Andrea Pošić, stečenim novcem od pomorske trgovine, izgradili su u Medulinu 1872. dvije vjetrenjače, odnosno mlinove na vjetar. Bile su to jedine vjetrenjače na ovoj obali. Jedna vjetrenjača je bila sagrađena na samoj obali (slika 8), dok se druga nalazila jugoistočno od prve, oko 50-ak metara od obale. Mlin koji se nalazio na samoj obali bio je prava vjetrenjača jer je bio u pogonu samo onda kad je puhao vjetar. No kasnije, u drugi mlin se uveo i parni stroj, tako da je taj mlin bio stalno u pogonu bez obzira je li bilo vjetra ili nije.

Slika 8. Vjetrenjača na obali u Medulinu

Izvor: https://www.youtube.com/watch?v=_650rbfzhwo, 2. kolovoza 2016.

Počevši s radovima u mlinovima-vjetrenjačama, svi mještani iz Medulina su nosili žito na mljevenje. Nedugo nakon toga, pročulo se i u drugim selima za ove mlinove te su ispod vjetrenjače ljudi iz raznih sela čekali u redu. Da bi se osigurao bolji pristup mlinu s mora, izgrađena je riva od hrastova drva za pristajanje brodova. Danas je na tom mjestu izgrađena betonska riva, desetak metara kraća od stare.

Mlinovi su neprekidno radili te je ispred njih uvijek bio red za mljevenje. Jedra na vjetrenjačama su se stalno vrtjela i bila su napravljena kao jedra na brodu. Svaka vjetrenjača je imala osam jedara koja su se mogla smanjivati i povećavati po dva, tri puta. Što je vjetar bio slabiji, jedra su se širila, a što je vjetar bio jači, jedra bi se smanjivala. Vjetrenjača je bila okrugla građevina. Zidovi su sazidani od tvrdog, klesanog istarskog kamena međusobno povezanog pješčanom žbukom. Bila je pokrivena drvenim okretnim krovom koji se pomicao pomoću poluga. Pogonska osovina na kojoj su bila ugrađena jedra bila je okrenuta uvijek prema vjetru. Vjetrenjače su izgrađena na kat radi boljeg iskorištavanja snage vjetra. S unutarnje strane zida nalazile su se spiralne kamene stube po kojima se odlazilo na kat ili krov mlina.

5.1. Izgradnja trgovačke luke u Medulinu

Dolaskom Paula Kupelwiesera u Medulin 1906. završilo se poglavlje o vjetrenjačama obitelji Pošić, ali to nije kraj priče o mlinovima. Od 1905. u pulskoj ratnoj luci su uvedeni posebni propisi za trgovačke i ribarske brodove.⁷ Svim civilnim brodovima i čamcima bilo je zabranjeno uplovljavanje u uvale rezervirane za promet ratnim brodovima te znajući da to stvara probleme trgovcima i protoku robe, Paul Kupelwieser je želio izgraditi trgovačku luku u Medulinskom zaljevu. U jesen 1906. godine od medulinske župe kupio je ugasle mlinove na paru te zemljište na tom području. Isto tako, kupio je i poluotok Vižulu, poluotok Kašteju te mnoga privatna zemljišta u blizini. Kupio je sva ta pogodna mjesta da bi sam podizao turističke objekte ukoliko bi mu to odgovaralo. Međutim, propašću Austrije propao je i Kupelwieser, te je njegovo zemljište u Medulinu ponovno vraćeno općini i pojedincima koji su mu ga bili prodali.

⁷ Bader, Andrej, *Medulinski mlinovi*, Medulin 2016., str. 46.

6. Narodna nošnja Medulina

Narodna nošnja odnosi se na tradicijsko odijevanje iz razdoblja od sredine 16. stoljeća pa sve do početka 20. stoljeća, te obuhvaća cjelokupnu odjevnu opremu poput odjeće, obuće, nakita i češljanja, odnosno uređenje glave. Narodna nošnja je osim zaštitne imala i važnu komunikacijsku ulogu u zajednici.⁸ Po odjeći muškarca ili žene, po načinu nošenja odjeće, po bojama, ukrasima i sl. mogli su se odrediti dob, spol, društveni ili gospodarski status te etnička pripadnost.

Jedna od bitnih poljodjelskih grana je bilo ovčarstvo. Istarska ovca je autohtona pasmina koja je danas prilično rijetka, a za ono vrijeme je bila vrlo značajna ne samo zbog proizvodnje mlijeka i mesa već i vune kao bitne sirovine za izradu odjeće.⁹ Narodna nošnja se izrađivala od domaće vune u njezinoj prirodnoj tamnosmeđoj i bijeloj boji. Bijela vuna se više cijenila, budući da je nje bilo znatno manje, te se koristila za izradu muških hlača i čarapa. Dijelovi nošnje su se izrađivali od konoplja, lana, a kasnije i od kupovnog pamuka.

Narodna nošnja, odnosno tadašnji način odijevanja, postupno se gubi sredinom 19. stoljeća dolaskom Austro-Ugarske i razvojem industrije, te dolaskom ljudi na rad i prihvaćanjem novog načina odijevanja. Danas su nošnje u Istri iščeznule iz svakodnevne upotrebe pa ih se može vidjeti samo na folklornim izvođačima ili kao izložke u muzejima. Za razliku od ženskih nošnji koje se mogu pronaći u privatnim kolekcijama, stare originalne muške nošnje se mogu vidjeti samo na starim fotografijama te ponekim replikama koje su se izrađivale za potrebe folklor.

6.1. Dijelovi ženske i muške narodne nošnje

Dijelovi ženske narodne nošnje (slika 9) su haljina, košulja, marama, čarape, cipele, čerma i krpet. Haljina ili modrna je izrađena od prirodne nebojane tamnosmeđe ovčje vune koja se prela i tkala. Prema načinu izrade postoje dvije vrste modrne koje su se nosile u Istri: modrna klinarica (krojena i šivana na klinove) te modrna na skas ili opleće (rezana u struku).¹⁰ Postoje dvije vrste modrne: modrna na radost i modrna na žalost. Modrnu na radost nose djevojke i udane žene, stavlja se crvena boja te pano mora biti crvene boje. Modrnu na žalost nose žene

⁸ istrapedia.hr, 1. kolovoza 2016.

⁹ Bader, Andrej (ur.), *Monografija Općine Medulin*, Medulin 2013., str. 328.

¹⁰ Radauš Ribarić, Jelka, *Ženska narodna nošnja u Istri*, Zagreb 1997., str. 111.

u koroti te se stavlja modra ili modro zelena boja. Modrna na skas skrojena je u dva dijela, gornji dio je do struka te je u struku spojen s donjim dijelom koji je dužine do sredine potkoljenice. Donji dio je nabran u struku i nagrišpan. Od ramena do struka izrezana je u V-oblik čime dolazi do izražaja košulja sa svojim ukrasima. Košulja je bijela platnena od konoplje ili lana s rukavima do zapešća. Oblači se direktno na tijelo, tako da ima ulogu donjeg rublja. Interesantno je da nije bilo dugmadi, već se košulja na prsima preklapala te se stavlja broš ili sigurnosna igla. Marama je žensko pokrivalo za glavu koje se izrađivalo od domaćeg bijelog platna od konoplje ili lana, kasnije i od pamuka kako bi bilo čvrsto i na glavi stvaralo oblik trokuta. Ukrasi na marami se zovu rikamani, izvezeni debelim bijelom koncem u samo jednom uglu koji se postavljaju na vanjsku stranu kako bi se lijepo vidjeli. Takvu maramu su nosile mlade djevojke i žene, dok su starije žene nosile crne marame. U struku se stavlja kanica, odnosno tkani vuneni pojas širine tri do pet centimetara, šarene boje, ali s naglaskom na crvenu boju koja je prekrivala spoj gornjeg i donjeg dijela modrne. Nosila se i pregača koja se koristila samo dok se radilo kako bi se modrna zaštitila od oštećenja. Nije bilo uobičajeno s njom izlaziti na neka društvena zbivanja kao dio ukrašavanja. Pregače su bile jednobojne, od pamučnih tkanina. Na nogama su se nosile čarape, te od obuće u početku su imali opanke od kože, a krajem 19. stoljeća počele su se nositi niske, crne cipele s malom petom. Postoje još dva odjevna predmeta kojih u Medulinu više nema, već ih se može vidjeti samo na fotografijama. Radi se o čermi i karpetu.

Muška nošnja (slika 9) se sastoji od kape, košulje, prsluka, koreta, gaća, čarapa i cipela. Posebnost narodne nošnje ovog kraja jest kapa. Muška kapa se izrađivala od tamnosmeđog domaćeg sukna. U nekim dijelovima Dalmacije, takve kape su sastavni dio narodne nošnje te se može zaključiti da su došle iz tih krajeva, budući da je bilo dosta doseljenika iz Dalmacije. Košulja se oblačila neposredno na tijelo, te se izrađivala od lana i konoplje. Na otvoru za glavu prišiven je ovratnik zvan „ruska kragna“. Dužina košulje je do ispod kukova, te se obavezno stavljala u hlače. Duge hlače su se izrađivale od bijelog prirodnog nebojanog domaćeg sukna, te je to jedini odjevni predmet muške i ženske nošnje koji se izrađivao od bijele vune. Iznad košulje se oblačio prsluk koji je bio od tamnosmeđog prirodnog nebojanog domaćeg sukna. Nisu se posebno ukrašavali već jedini ukras je bio porub tamnoplavom vrpcom. Za hladnije vrijeme, iznad prsluka oblačio se koret, odnosno jakna od tamnosmeđog domaćeg sukna s dugim rukavima, džepovima, kopčanjem na dugmad bez posebnih ukrasa. Na nogama su se nosile bijele čarape te opanci, a kasnije cipele na vezice.

Slika 9. Muška i ženska narodna nošnja Medulina (Istre)

Izvor: www.made-in-croatia.com.hr, 1. kolovoza 2016.

7. Razvoj turizma u Medulinu od 19. stoljeća do danas

Turizam je relativno nov društveni i gospodarski fenomen koji se počeo razvijati od 19. stoljeća, a nakon Drugog svjetskog rata razvija visok stupanj masovnosti i dobiva značaj okosnice gospodarstva u mnogim europskim i svjetskim državama. Od 1960-ih godina, turizam u mnogim priobalnim mjestima postaje temelj gospodarstva, te se u velikoj mjeri počela osjećati njegova financijska korist. Krajem 19. stoljeća formiraju se prva prava turistička mjesta na istočnoj jadranskoj obali. Turizam tog vremena nije bio kupališni, već zdravstveni i odmarališni.

Turizam se počeo razvijati u Medulinu već koncem 19. stoljeća te na samom početku 20. stoljeća. Razvitak Medulina kao turističkog odredišta može se podijeliti u četiri osnovne faze: od 1889. do 1914., razdoblje između dva svjetska rata od 1918. do 1939., razdoblje od 1945. do 1991. te razdoblje samostalne Republike Hrvatske od 1991. do danas.

7.1. Medulin od 1889. do 1914.

Početak turizma u Medulinu mogao bi se označiti preporukom *Turističkog vodiča* za Pulu i okolicu iz 1889. za izlete u Medulin. Nudio se prijevoz kočijom koji je trajao sat i pol, od lokalnih znamenitosti izdvaja se crkva sv. Agneze, loža iz doba mletačke vladavine, dvije vjetrenjače za mljevenje žita na obali, ostatci antičke luke. Zatim, devet godina kasnije, Medulin je posjetila grupa turista iz Opatije koja je doputovala parobrodom „Liburnija“.

Bečki industrijalac i vlasnik Brijuna, Paul Kupelwieser, je 1910. kupio dvije vjetrenjače u Medulinu. Nakon što je od Brijuna stvorio europski poznato ljetovalište, u razdoblju od 1907. do 1910. otkupio je veći broj zemljišnih čestica u Medulinu, a najprije poluotok Pinetu. Stanovnici Medulina su početkom 20. stoljeća pošumili borovima poluotok, budući da je do tada prostor bio zapušten te je dominiralo nisko raslinje i trava. Ovaj korak je vjerojatno bila namjera lokalnog stanovništva da preobrazi Medulin u atraktivnije mjesto. Paul Kupelwieser je zamijetio kako Medulin ima potencijala za razvoj turizma, poput plitke pješčane plaže te klimatskih uvjeta. Lokalno stanovništvo je 1909. osnovalo Društvo za poljepšanje Medulina s ciljem da pospješuje sve što bi moglo služiti za uljepšanje naselja, osobito putova i cesta te morske obale. Osnivači društva su imali na umu dugoročnije planove promoviranja lječilišnog i kupališnog turizma, što dokazuju članci o Medulinu u češkom ilustriranom časopisu Svjetozor. Posljedica toga je bio dolazak čeških turista u Medulin.

Zadnjih godina prije izbijanja Prvog svjetskog rata, Medulin je počeo razvijati vlastitu ponudu koja se temeljila na obali i čistom moru. Zahvaljujući Društvu za poljepšanje Medulina, on je od izletišta s kraja 19. stoljeća izrastao u turističku destinaciju u kojoj se nekoliko ljeta zaredom okupljaju strani turisti. Medulin je tih godina imao pet gostionica i jedan kiosk na samoj plaži Bjeca. Gosti su odsjedali u privatnom smještaju skromnog kapaciteta i uređenosti, te su se vozili kočijama lokalnog stanovništva, budući da nije postojala prometna povezanost s Pulom. Razvoj mjesta je prekinuo Prvi svjetski rat, došlo je do pada na gospodarskim i drugim poljima, te je turizam vraćen na razinu s konca 19. stoljeća.

7.2. Razdoblje između dva svjetska rata od 1918. do 1939.

Ovo razdoblje karakterizira opća gospodarska kriza koja se odrazila na turizam. Lokalni stanovnici Medulina osjećali su posljedice loše gospodarske politike, bilo je prisutno nezadovoljstvo zbog slabog ulova i zarade od ribolova.

Teška gospodarska situacija se nastavila i 1930-ih godina, no uslijedili su pozitivni pomaci poput uspostavljanja autobusne linije Pula-Medulin, što je olakšalo dolazak turista i izletnika u mjesto. Bili su prisutni turisti iz Češke i Austrije, no teško je govoriti o klasičnom turizmu, odnosno o nastavku prijeratnog razvoja, budući da nema statistike o broju i noćenju gostiju. Međupokrajinski odbor za turizam Julijske krajine izdao je u Trstu 1938. turistički prospekt u kojem se kao trećoj po važnosti grupaciji nalazi i Medulin, što predstavlja njegovo prvo službeno uvrštavanje među turistička mjesta.

7.3. Razdoblje od 1945. do 1991.: Istra u sastavu socijalističke Jugoslavije

Posljedice Drugog svjetskog rata su uništeno gospodarstvo, veliki materijalni i ljudski gubici, a o turizmu se ne može razgovarati zbog nekoliko razloga: uništeni i zapušteni turistički objekti, kriza na potencijalnim tržištima istočne i zapadne Europe. Tijekom 1950-ih godina počinje se stimulirati raznim mjerama domaće goste, te se to razdoblje može označiti povratkom turizma i jačanjem svijesti o njemu kao gospodarskoj grani korisnoj za cijelu državu.

Događaj koji prethodi turističkom razvoju na prostoru Medulina 1947. je posjet specijalne komisije stručnjaka sastavljene na inicijativu ministra trgovine i snabdijevanja FNRJ, koja je trebala utvrditi da li postoji turistički potencijal Medulina pregledom njegove obale. Utvrdila je da postoji te dala prijedloge o uklanjanju nedostataka potrebnih za razvitak mjesta. Već je sljedeće godine u medulinskoj Pineti formirana ljetna kolonija u kojoj su boravili osnovnoškolci, djeca poginulih boraca, žrtve nacizma i fašizma. Na Pineti 1957. spontano su se počeli okupljati prvi strani kamperi sa šatorima. Posljedica toga je osnivanje Turističkog društva u Medulinu, čiji je cilj bio službeno pokrenuti autokamp, organizirati iznajmljivanje soba te urediti mjesto. Izvršena je kategorizacija soba, podignut sanitarni čvor u autokampu, organiziran tečaj za iznajmljivače soba, gostima naplaćivana turistička taksa, pošumljena Vižula te je dan prijedlog za modernizaciju ceste Medulin-Pula. Medulin je 1960-ih godina počeo širiti i razvijati ponudu te povećavati kapacitet. Od sredine 1950-ih do pred izgradnju tri najveća hotela krajem 1960-ih i početkom 1970-ih registriran je porast broja gostiju za 400 posto.¹¹ Ljetna kolonija 1970-ih godina službeno iseljava iz Medulina te autokamp udvostručuje svoje kapacitete, a ugostiteljska ponuda se širi otvaranjem dva restorana.

U drugoj polovici 1960-ih godina dogodila su se brojna poboljšanja, poput asfaltiranja direktne ceste Pula-Medulin, što je bio veliki korak za razvoj turizma. Osnovano je poduzeće Medulinska rivijera 1968., koje od početka kreće ambiciozno te u nekoliko mjeseci dobiva kredit za gradnju Hotela Medulin (današnji Hotel Park Plaza). Nastavljeno je s gradnjom Hotela Mutila (današnji Hotel Holiday) i zabavnog centra Summer Club, te Hotela Belvedere. Naturistički kamp Kažela i benzinska pumpa otvoreni su 1971., otvoreni su ugostiteljski i drugi objekti te su izgrađene obiteljske kuće sa sobama za najam, čime je Medulin zaokružio svoj turistički izgled.

U drugoj polovici 1970-ih godina modernizirana je Medulinska cesta koja je dobila svoj današnji oblik, te započeo je razvoj sportskog turizma. Hotel Belvedere je bio jedini od triju hotela koji je imao grijanje, te samim time i mogućnost rada zimi. Počele su dolaziti nogometne ekipe na zimske pripreme te je tako produžena sezona. Pred Svjetsko nogometno prvenstvo u Španjolskoj 1982., reprezentacija Jugoslavije je stigla na pripreme u Medulin te je to bio vrhunac priznanja Medulinu i Hotelu Belvedere kao sportsko-pripremnoj destinaciji.

¹¹ Bader, Andrej (ur.), *Monografija Općine Medulin*, Medulin 2013., str. 273.

7.4. Razdoblje samostalne Republike Hrvatske od 1991. do danas

Rat koji je započeo 1991. u Hrvatskoj utjecao je na pad interesa gostiju za našu obalu, što je imalo posljedice za domaće stanovništvo, poput propadanja postojećih objekata i pada zaposlenosti. U Medulinu je 1993. utemeljena Turistička zajednica. Usponom turističkih aktivnosti 1997. uređen je desni dio medulinske rive, koja je svoj izgled u cijelosti dobila 2012. izgradnjom lijevog krila prema autokampu. Nakon Domovinskog rata na području Medulina izgrađen je veći turistički objekt poput Hotela Arcus, dok je u nudističkom kampu Kažela otvorena jedna polovica za klasične goste, a privatni smještaj prolazi modernizaciju – u promet sve više ulaze apartmani. Izgrađena je cesta koja od 2011. spaja Istarski ipsilon s Medulinom i ostalim mjestima općine, te su sagrađeni hipermarketi.

8. Zaključak

Povijest Medulina je prošla mnoga potresna zbivanja poput ratova, epidemija, gospodarskih i demografskih opadanja. Došlo je do promjene etnokulturnih obilježja te je od istroromanske postala tipična hrvatska kolonizacijska ruralna aglomeracija.

Medulin kao turističko središte može se pohvaliti svojom bogatom antičkom poviješću. Spomenici kulture ne znače samo određeni mrtav izraz povijesti koji predstavlja jednu određenu povijesnu vrijednost očuvanu i dostojnu zaštite, već predstavljaju dostignuća koja su se stvarala i razvijala te bila uvjetovana načinom života čovjeka. U Medulinskom zaljevu, dvije stare vjetrenjače kao simbol vječnosti odupiru se vremenu i promjenama. Današnje generacije nemaju predodžbu kako je rad s vjetrenjačom bio zahtjevan, odgovoran i opasan. Iskustva i tradicije nikad ne mogu postati i ostati samo neki povijesni petrefakt. One sadrže u sebi mogućnosti za dalji razvitak, te tako mogu postati inspiracija i suvremenim stvaraocima.

Danas, nakon toliko godina, postoje pojedinci koji ne žele da tradicija i povijest odu u zaborav. Što se tiče narodnih nošnji, izrađuju se replike koje se koriste da bi se prikazale na raznim festivalima i smotrama kao tradicijsko odijevanje tog vremena. Na takav način se vraća bar trenutak u povijest koja se prenosi s koljena na koljena kako bi uvijek ostala živa među nama.

Sažetak na hrvatskom jeziku:

Medulin je naselje smješteno na jugu istarskog poluotoka koje je nastalo tijekom 16. i 17. stoljeća. Na tom području se nekad nalazilo mjesto Mutila kojeg su naseljavali Histri. Nakon razaranja tog mjesta, počeli su se doseljavati Rimljani koji su iskoristili prirodne resurse gradeći vile kao proizvodne centre i ljetnikovce na poluotoku Vižuli. Na ovom važnom arheološkom lokalitetu danas postoje rimski ostaci od kojih je najvažnija nekadašnja velika i luksuzna rimska vila. Pored poluotoka otkrivena je postrana carska nekropola u kojoj je otkriveno više od 300 grobova.

Medulin ima bogatu kulturnu baštinu od koje se ističu crkve te stare vjetrenjače. Najveća crkva je župna crkva sv. Agneze sa svoja dva zvonika koja se nalazi na brežuljku. Crkva Majke Božje od Zdravlja izgrađena je u romaničkom razdoblju te se ističe s ostacima fresaka. Ostale crkve su crkva sv. Foške, sv. Antuna Padovanskog, Svetog Križa te crkva sv. Petra apostola. Također, postojalo je nekoliko crkava unutar povijesne jezgre te izvan naselja kojih više nema. Zbog plodne zemlje te obilja žitarica, većina stanovništva u Medulinu se bavila poljoprivredom. Kako ne bi morali voziti žitarice za mljevenje u druga naselja, izgrađeni su prvi mlinovi-vjetrenjače koje danas čine kulturno-povijesnu atrakciju Medulina. Važno mjesto u očuvanju kulturnog nasljeđa te identiteta ima narodna nošnja. Obuhvaća cjelokupnu odjevnu opremu poput odjeće, obuće, nakita te ima važnu zaštitnu i komunikacijsku ulogu u društvu.

U Medulinu se turizam počeo razvijati već koncem 19. stoljeća, te se njegov razvoj može podijeliti u četiri osnovne faze. Početak turizma u Medulinu mogao bi se označiti preporukom Turističkog vodiča za Pulu i okolicu za izlete u Medulin. Medulin je počeo razvijati vlastitu ponudu koja se temeljila na obali i moru. U razdoblju između dva rata bila je teška gospodarska situacija te je razvoj turizma stao. Nakon Drugog svjetskog rata osnovano je Turističko društvo koje je omogućilo Medulinu da širi i razvija svoju ponudu te poveća kapacitete. Osnovano poduzeće Medulinska rivijera je započelo gradnju tri hotela, otvoreni su brojni ugostiteljski objekti, izgrađene su obiteljske kuće sa sobama za najam te je time Medulin zaokružio svoj turistički izgled.

Summary on English:

Medulin is a village located in the south of the Istrian peninsula, founded during the 16th and 17th centuries. In that area was a place called Mutila previously inhabited by the Histri. After the destruction of Mutila, Romans started to settle and they took the advantage of the natural resources by building villas as production centres and summer houses on the peninsula of Vizula. There are Roman remains on this important archaeological site today, the most important being the former large and luxurious Roman villa. A lateral imperial necropolis was discovered nearby with more than 300 graves.

Medulin has a rich cultural heritage, of which the church and the old windmills stand out. The largest church is the Parish Church of St Agnes with its two bell towers located on a hill. The Church of Our Lady of Health was built in the Romanesque period and stands out with its remains of frescoes. Other churches are the Church of St Fosca, St Anthony of Padua, the Holy Cross and the Church of St Peter the Apostle. There were also several churches in the historic centre and outside the village that are gone now. The majority of the population in Medulin were farmers due to fertile soil and abundance of grain. To avoid driving to other settlements to grind their grain they built the first windmills that now make up the cultural and historical attraction of Medulin. The national costume has an important role in the preservation of cultural heritage and identity. It consists of a complete outfit and includes clothing, shoes and jewelry, so it plays an important protective and communication role for the society.

Tourism in Medulin has been developing since the end of the 19th century and its development can be divided into four main phases. The beginnings of tourism in Medulin could be connoted by the recommendation found in the Tourist guide of Pula and its surroundings to make excursions to Medulin. Its own tourism offer that was based on the coast and the sea started to be developed. The growth of tourism stopped in the period between the two wars due to a difficult economic situation. After the Second World War the Tourist Association was established and enabled Medulin to expand and develop its portfolio and increase capacities. The newly founded Medulin Riviera enterprise started constructing three hotels, opened numerous restaurants, built family houses with rooms to rent, thereby Medulin's tourist appearance was rounded off.

Sažetak prevela: Vesna Juvan-Bukovac, prof. engleskog jezika

Literatura

- Bader, A. (ur.), 2013., *Monografija Općine Medulin*, Općina Medulin
- Bader, A., 2016., *Iz fotoalbuma Richarda Schustera 1914.-1917.*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Sveučilišna knjižnica
- Bader, A., 2016., *Medulinski mlinovi*, Općina Medulin
- Feldbauer, B., 2005., *Leksikon naselja Hrvatske*, Mozaik knjiga
- Milotić, I., 2010., *Crkva u Istri: povijesna i kulturna baština*, Josip Turčinović d.o.o., Biskupija Porečka i Pulska
- Radauš Ribarić, J., 1997., *Ženska narodna nošnja u Istri*, Institut za etnologiju i folkloristiku Zagreb

Izvori:

- <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=39787>, 31. VII. 2016.
- <http://proleksis.lzmk.hr/6369>, 31. VII. 2016.
- <http://www.istrapedia.hr/hrv/1107/tradicijsko-odijevanje-narodne-nosnje/istra-a-z>, 1.VIII. 2016.
- http://www.medulinriviera.info/tzom/4/79/23992/Files/SCRvizula_HR_IT.pdf, 5.VIII. 2016.
- <http://www.istrapedia.hr/hrv/1355/vizula/istra-a-z>, 5. VIII. 2016.